

könyv
könyvtár
könyvtáros

1995
január

Ex librisek
 Gábor Dénes, a Művelődés című
 kolozsvári folyóirat felelős szerkesztőjének gyűjteményéből

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

1995. január

Tartalom

Búcsú	3
<i>Könyvtárpolitika</i>	
Bereczky László – Vajda Kornél: „A társadalom alapvető érdeke és feladata is egyben, hogy mindenkor biztosítsa a könyvtárak működési feltételeit”. Beszélgetés Török András sal, az MKM helyettes államtitkárával	4
MKE küldöttközgyűlés, 1994	12
Horváth Tibor: A Magyar Könyvtárosok Egyesületének négy esztendeje	13
Papp István: Beszámoló az MKE tevékenységéről	18
Papp István: Az MKE gazdálkodási irányelvei	23
Tóth Gyula: Az MKE ellenőrző bizottságának beszámolója	26
Maurer Péter: Beszámoló a Tanács munkájáról	28
Vajda Erik: Üzenet az MKE közgyűlésének	29
<i>Műhelykérdések</i>	
Rác Ágnes: A könyvtárosképző intézmények használói szokásai	32
<i>Könyv és Nevelés</i>	
Nagy Attila: „Mindkét hazából kiárvulva...”? II.	40
Hírlevél a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagjaihoz	57

From the contents

- Interview with András Török, Deputy Under-Secretary, Ministry of Culture and Education (4);
The 1994 General Assembly of the Association of Hungarian Librarians (report on the last 4 years, programme of the new President, etc.) (12);
Ágnes Rácz: Library-using habits of faculty and students of LIS schools in the Library Science Library (32).

Cikkeink szerzői

Bereczky László, a 3K főszerkesztője; *Horváth Tibor*, az OPKM főigazgatója; *Maurer Péter*, az OMK osztályvezetője; *Nagy Attila*, az OSZK KMK osztályvezetője; *Papp István*, az FSZEK főigazgató-helyettese; *Rácz Ágnes*, az OSZK KMK munkatársa; *Tóth Gyula*, a BDTF tanszékvezető tanára; *Vajda Erik*, az MKE elnöke; *Vajda Kornél*, a 3K munkatársa

Szerkesztőbizottság:

Sóron László elnök

Domsa Károlyné, Maurer Péter,
Poprády Géza, Tóthné Környei Márta

A szerkesztőség tagjai:

Bereczky László főszerkesztő

Bajai Mária tervezőszerkesztő

Vajda Kornél olvasószerkesztő

A szerkesztőség címe: 1054 Bp., Hold u. 6. – Telefon: 153-3763

Közeadja: a Könyvtári és Informatikai Kamara, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, a Művelődési és Közoktatási Minisztérium, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, az Országos Széchényi Könyvtár

Felelős kiadó: **Poprády Géza**, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója

Készült az OSZK Nyomdaüzemében

Felelős vezető: **Burány Tamás**

Terjedelem: 5,7 A/5 kiadói ív. Munkaszám: 94.372

Lapunk megjelenéséhez támogatást kaptunk a Nemzeti Kulturális Alaptól

Terjeszti az Országos Széchényi Könyvtár

Előfizetési díj 1 évre 2400 forint. Egy szám ára 200 forint

HU-ISSN 1216-6804

Búcsú

Búcsú és beköszöntő volt a címe annak a cikknek, amelyben *Bereczky László* a *Könyvtáros* című folyóirat impresszum-változását bejelentette. Akkortól, 1986 januárjától szerepelt főszerkesztőként – *Gerő Gyula* helyett – *Bereczky László* a *Könyvtáros* élén. Hogy programját, amelyet ebben a 86/1-es számban hirdetett meg, mennyire váltotta valóra, hogy milyen volt a *Könyvtáros*, ameddig volt, azt ítéljék meg mások, ítélje meg majdan a könyvtári szaksajtó történésze, a szakmai köztudat emlékezete. Mint mindahányan tudjuk, a *Könyvtáros* 1992 tavaszán megszűnt. Nem azért, mert rossz lap lett volna, nem azért, mert nem volt rá szükség, nem azért, mert nem volt kellő számú előfizetője. Másért, más okokból. Ne idézzük fel őket. Azt azonban fel kell idéznünk, hogy volt valaki, aki nem bírt belenyugodni a *Könyvtáros* megszűnésébe. Gondolhatnánk, azért, mert állását féltette. Nem igaz. Őt nyugdíjba küldték (elmúlt hatvan éves néhány hónappal), állásajánlatai is voltak (nem rosszak), öseredeti, igazi szakmájában is működhetett volna (mint az Új Magyar Irodalmi Lexikon is tanúskodik róla). Nem. Mindehetteyett ő azon volt hosszú hónapokon keresztül, hogy a *Könyvtáros* feltámadjon. Naponta járt be az immár megszűnt szerkesztőségbe (új szerkesztőség még nem foglalta el) és tárgyalt, telefonált, sürgetett – mondhatni jobb ügyhöz méltó buzgalommal, ha tudnánk jobb ügyet –, hogy támadjon életre a szakma havilapja. Új életre támadt. Az erőfeszítéseket siker koronázta. Nyilván nem csak *Bereczky László* érdeméből. Neki koncepciói, érvei, szakmaszeretete volt – pénze viszont semmi. Voltak azonban, akikre hatottak az érvek, akikben szintén volt szakmaszeretet, koncepció és lelkesültség amely rezonált *Bereczky* folyamatos megkereséseire, és volt – igaz, nagyon kevés – pénzük is. Feltámadt a *Könyvtáros* – *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros*ként (a címet – ki más – *Bereczky László* találta ki). Megintcsak nem szeretnénk az utókor elébe vágni. Hogy milyen lett, hogy milyen volt a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* (főszerkesztő *Bereczky László*), annak megítélését bízzuk illetékesebbekre. Tény, hogy 1992 decemberétől mindmohig megjelent a *3K*, alapító atyái jóvoltából, szinte erőn felüli áldozatából, és – természetesen – *Bereczky László* főszerkesztésében. Nem tudjuk, hogy *Lázár*, akit *Jézus* föltámasztott, meddig élt azontúl. Azt azonban tudjuk, hogy a *3K* – miután *Bereczky László* föltámasztotta (*Jézus*nak is segítségére volt *Atyja* a műveletben) – jelenleg halódik. Nem a régi okokból. Újabból. Mindenki olvasónk megkapta a szerkesztőbizottság elnökének, *Tóthné Környei Mártának* levelét. Az ott elmondottakat felesleges lenne rekapitulálni. Egyetlen dolgot emelnénk ki belőle. Azt, hogy „a szerkesztőséget egyetlen főre csökkentik”. Szép, tán túl szép is lenne, ha ez az egyetlen fő *Bereczky László* lehetne, lehetett volna. Nem ő az. *Bereczky László* búcsúzik a laptól, e mostani szám impresszumában szerepel utoljára főszerkesztőként. A búcsú azonban ezúttal csak és kizárólag búcsú. Nincs – mint annak idején volt – beköszöntő. *Bereczky László* helyett nem lesz új főszerkesztő, nem lesz új program, nem lesz új lap. Ha megél a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* – reméljük megél, nem lesz más, nem akar más, mint amit eddigi, rossz leírni, de le kell írni, eddig volt főszerkesztője akart, kívánt, szeretett volna. Nem lesz főszerkesztője a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros*nak, a *3K*-nak. Lesz viszont, reméljük, kellő számú előfizetője, akiknek, ezentúl kizárólag akiknek köszönhető lesz, hogy van a szakmának „igazi”, a régi, rossz szű szóval „központi” lapja. Mert az alapító és fenntartó atyák tesznek amit tehetnek, de az előfizetők kezében van a voks: legyünk vagy ne legyünk. Szerb Antal szerint a magyar ember igazi, legmélyebb szava az „és mégis”. És ha mégis lesz lap, lesz *3K*, akkor az ügyis *Bereczky László* lapja lesz, akárki jegyezze is az impresszumon.

„A társadalom alapvető érdeke
és feladata is egyben, hogy
mindenkor biztosítsa
a könyvtárak működési feltételeit”

*Beszélgetés Török Andrással, az MKM helyettes
államtitkárával*

Hogy miért mentünk el *Török András*hoz, az MKM új, területünkön illetékes helyettes államtitkárához egy beszélgetésre, valószínűleg nem igényel indoklást. Ha nem mentünk volna el, azt kellett volna – mint egy bizonyítványt a la Karinthy – megmagyarázni. Kérdéseinket, amiként az ilyenféle interjúk esetében szinte kötelező, előzőleg, írásban beadtuk. Sem *Török András*, sem olvasóink nem érték volna be afféle gyors, röpválaszokkal. Mielőtt azonban a kiérlelt, politikushoz illően árnyalt válaszokat írásban megkaptuk volna, néhány kötetlen szót is válthattunk *Török András*sal, aki – stilszerűen – a saját könyvtári élményeiről mondott néhány szót, mielőtt az érdemi részbe belevágott volna. (A stilszerűség arra is vonatkozik, hogy első kérdésünk – mint alant is olvasható – azaz kezdődött: „Kezdjük talán a szubjektum felől”. Nos, onnan kezdtük.)

A századfordulón – indította a beszélgetést, irodalomtörténészhez, irodalmárhoz méltóan *Török András* – az írók és költők a szó szoros értelmében kávéházakban éltek és alkottak. A szociológusok szerint főleg azért, mert nem volt otthon fűtés és világítás. Én sok-sok évet töltöttem könyvtárakban, éltem és írtam ott, nem mintha nem lett volna fűtött és világított lakásom, de viszont munkahelyem nem volt. Irodalomnépszerűsítő könyveket, tanulmányokat, cikkeket írtam, fordítottam, és a könyvtár volt az a hely, amely megadta az ehhez szükséges információkat, könyveket és azt a légkört, ami inspirál. Sokat jártam a régi Széchényi Könyvtárba, bár igazán megbarátkozni nem tudtam vele: zajos volt, nyirkogott a padló stb. Ennél még a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár központját is jobban szerettem, azok a különös zajok, amiket ott hallhattam, mint később kiderült, a galambok lépkedtek az üvegtetőn, sokkal rokonszenvesebbek voltak. Jó volt az FSZEK-ban az is, hogy szombatonként is nyitva volt. Igaz, abban az időben kéthetente csak. Én pedig sokszor eltévesztettem a dátumot. Egy idő után már nem mertem szombaton odamenni. A törzshelyem azonban az Akadémiai Könyvtár lett. Mert jártam ugyan a Gorkij Könyvtárba is, voltam sokszor az Országgyűlésiben is, de például ez utóbbiban még a szép lányok ellenére is (ott volt a legtöbb szép lány emlékeim szerint) kissé álmosítónak találtam a környezetet. Az Akadémiaiban viszont törzsolvasó voltam. Először csak vágytam arra, hogy nekem is, mint oly sokaknak, állandó helyem legyen. Ez nemcsak a kutatóknak járt ki, afféle szokásjog volt. Én akkor jutottam állandó helyhez, a 11-eshez, ami-

kor a raktárak átépítése, a könyvek egy jó részének külső raktárba telepítése miatt *Bence György* úgy döntött, ezentúl inkább otthon dolgozik. (Napokat kellett volna várnia egy-egy könyvre, ő pedig türelmetlen volt.) Rám hagyta hát a 11-es helyet. Azontúl, négy-öt éven át az az enyém volt. Az a hölgy, aki diszponált a helyek fölött, délelőtt 11-ig fenntartotta számomra. Ha addig nem mentem be, akkor persze más kapta. Dehát a 11-es alapjában véve mégis az enyém volt. Egyéb kedvezményekben is részesültem. A könyvtárközi kölcsönzés csak akadémiai dolgozóknak-kutatóknak járt, én sohasem voltam az. Mégis kaptam könyvtárközi, nem is keveset, Mark Twain-ről, Oskar Wilde-ről írtam könyvet, ezekhez kellett a külföldi szakirodalom. Egy svéd egyetemi könyvtár küldte őket, igen gyorsan. Olyan jó volt az állománya, hogy Amerikából nem is kellett kérnem semmit. Ideális munkakörülmények voltak a régi Akadémiai Könyvtárban. Az újjal valahogy kevésbé tudtam megbarátkozni. – Így *Török András*, aki – e szövegek erejéig – nem helyettes államtitkár, hanem tudós értelmiségi, a könyvtári törzstag intellektuell volt. A továbbiakban már a helyettes államtitkár szól:

– *Kezdjük talán a szubjektum felől. Ön – úgy tudjuk – egy szerkesztőségből került az MKM-be. Nem túlságosan nagy ugrás egy folyóirattól az egyik legtöbb társadalmi igénytel bombázott főhivatalig?*

– Tulajdonképpen eddig is a kultúra területén dolgoztam, igaz, hogy nem az irányításban, de gondolom, hogy a korábbi munkám során szerzett tapasztalatokat az új munkakörömben is hasznosítani tudom majd.

– *Beletanult már a minisztériumokban kikerülhetetlen – és értelmiségi számára oly idegennek tűnő – adminisztrációba?*

– Amikor elvállaltam a minisztérium helyettes államtitkári posztjára szóló megbízatást, elsősorban a feladataimból indultam ki és teljes mértékben támaszkodom és jövőben is támaszkodni kívánok a nagy államigazgatási tapasztalatokkal rendelkező munkatársaim tanácsaira. Ez a segítség és háttér – úgy érzem – nagyban megkönnyítette a beilleszkedést.

– *Mivel kezdte a közgyűjtemények tanulmányozását, mit tekint a leggyorsabban megoldandó problémájuknak?*

– Az első időszak a tájékozódás jegyében telt el. Meg kellett közelebbről ismerkednem a felügyeletem alá tartozó szakterületek sajátos problémáival, feladataival, és elengedhetetlennek tartottam, hogy személyesen is találkozzam az egyes osztályokon dolgozó munkatársaimmal, a szakmai szervezetek vezetőivel. Ez hasznos volt abból a szempontból is, hogy e megbeszélések során új információt sikerült szereznem a szakterületek tevékenységéről, és nagyvonalakban a legfontosabb tennivalókat is feltérképezhettem. Természetesen a Közgyűjteményi Főosztályon is rövid látogatást tettem. Megbeszélést folytattam a főosztályvezetővel, a könyvtári, múzeumi és levéltári osztályok vezetőivel és munkatársaival. Itt kaptam tájékoztatást a legégetőbb problémákról és a terület rövid, illetve hosszú távon megoldandó feladatairól. Azt hiszem a területet érintő jogszabályok előkészületei nagyon előrehaladott állapotban vannak. A könyvtári területen kiemelném a köteleispéldány szolgáltatást szabályozó törvényt, amelynek benyújtására viszonylag rövid határidőn belül sor kerülhet.

– *A könyvtárosok – lehet szakmai elfogultságból, csőlátásból, enyhe paranoiából – szerte a világban és hazánkban is – úgy látják, hogy az általuk képviselt intéz-*

mények – az iskola mellett – a legfontosabb össznemzeti kulturális infrastruktúrát jelentik. Ön hogyan látja ezt a kérdést? Hogyan rangsorolja a könyvtárügyet a kezére bízott szakterületek között?

– Minden szakma a saját területét érzi a legfontosabbnak és arra törekszik, hogy minden eszközzel érvényesítse az érdekeit. Ez így természetes is, és épp ezért nem tekinthető csúllátásnak, ha a könyvtárosok is az általuk képviselt intézményeket tartják a legfontosabbnak.

Minisztériumi köztisztviselőként, azonban nincs szándékomban különbséget tenni, egyfajta fontossági rangsort felállítani a felügyeletem alá tartozó területek közt. Minden gondjaimra bízott szakterületet egyaránt fontosnak tartok, és lehetőségeimhez képest mindegyiket segíteni szeretném. Bár a szűkös lehetőségeink bizonyára kompromisszumokra kényszeríteneek majd. De sorrend ebben az esetben is inkább a konkrét, elvégzendő feladatok prioritását fogja jelenteni nem pedig a szakterületekét.

– Könyvtári törvényre szükség van, azt mihamarabb meg kell hozni-teremteni – várakozik a hivatalosság, a miniszteriális vezetés is – immár évek óta. Hogyan áll a törvény ügye? Mikorra várható?

– Úgy érzem, az új könyvtári törvény kidolgozása nemcsak a hivatalosság, hanem a szakma azon szándékait is tükrözi, hogy megváltozott társadalmi, politikai helyzetnek megfelelő és az eltelt időben elfogadott törvényekkel összhangban lévő könyvtári jogszabály szülessen.

A kormányprogramban is szerepel a közgyűjtemények működését szabályozó törvények benyújtásának terve. A kormánytól függ, hogy mikor kerülhet a parlament elé a törvénytervezet. A törvény előkészítése – mint említettem – rendkívül előrehaladott állapotban van, gyakorlatilag már korábban elkészült, azt a könyvtáros társadalom széleskörű szakmai vitában véleményezte is. Részünkről nincs tehát akadálya annak, hogy rövid időn belül a kormány rendelkezésére bocsássuk a tervezetet. Az, hogy eddig nem került előterjesztésre, részben az időközben felvetődött új koncepcióknak, elképzeléseknek (mint pl. egy kulturális örökségről szóló közös törvény) tudható be.

Úgy tűnik, hogy véglegesen eldőlt, hogy a múzeumi, levéltári és könyvtári törvények külön-külön kerülnek benyújtásra. Elsőként minden bizonnyal a levéltári törvényre kerül majd sor, ezt más kapcsolódó törvények egyidejű előterjesztése indokolja. A könyvtári területet érintő jogszabályok közül a köteleespéldány szolgáltatás szabályozásáról szóló törvény külön, önálló törvényként kerül benyújtásra. Ennek gyors elfogadására reális lehetőséget látok. A könyvtári törvényre azonban valószínűleg csak a jövő évben vagy azt követően kerül sor.

– Törvény hiányában, a törvényre várva hogyan navigálható el a könyvtárügy? Mi lesz pl. – hogy a legeslegfontosabbat kérdezzük, a Széchényi Könyvtárral, annak állományával, amely a köteleespéldány-rendelet ellehetetlenülésével maga is ellehetetlenül. Igaz az, hogy már az idén – 1994-ben – lesz köteleespéldány-törvény?

– A könyvtári szakterület vonatkozásában jelenleg is hatályban van az 1976. évi 15. számú törvényerejű rendelet a könyvtárakról és az ennek végrehajtásáról szóló 17/1976/VI.7./MT. számú rendelet, amelyeknek a megváltozott helyzethez és az időközben elfogadott jogszabályokhoz való legszükségesebb módosítása megtörtént. Éppen ezért – bár a meglévő jogszabályok elavultak, hiszen egy korábbi állapotot tükröznek, és sok ellentmondást is tartalmaznak – mégsem be-

szélnék a törvény hiányáról. Más kérdés viszont, hogy ezek a meglévő, többszö-
rösen módosított jogszabályok nehezen áttekinthetők és épp ezért használható-
ságuk elég sok kívánnivalót hagy maga után.

Az elmúlt évek tapasztalata alapján a könyvtári rendszer, ha kisebb-nagyobb
zökkenőkkel is, de működőképes maradt. Ebből elsősorban azt a következtetést
lehet levonni, hogy bár az előbb elmondottak miatt az új könyvtári törvény elfo-
gadása sürgető feladat a könyvtárak működése szempontjából, azonban sokkal
meghatározóbbak a költségvetési, finanszírozási kérdések voltak és lesznek is. A
jövőben sem a törvény maga, hanem a hozzárendelt költségvetési támogatás fog-
ja a fő szerepet játszani a könyvtárak működésében. Mindezekkel együtt, az ár-
nyalatokkal együtt az új törvény benyújtását sürgető és támogatandó feladatnak
tartom és igyekszünk elérni, hogy mielőbb parlament elé kerülhessen.

A kötelezpéldány-szolgáltatás esetében az alapvető probléma, és az említett
ellehetetlenülés abból fakad, hogy a társadalmi, politikai helyzet alapvetően
megváltozott, és ezzel együtt megváltoztak a gazdasági körülmények is. A koráb-
bi állami könyvkiadást felváltotta a magánkiadók, magánnyomdák szinte át-
tekinthetetlen szövedéke. A helyzetet jól illusztrálja, hogy az OSZK Kötelezpé-
ldány Szolgálat 1641 könyvkiadót, 60 hanglemez és videó kiadót, 2930 időszaki
kiadvány kiadót tart nyilván. Ráadásul ez még nem is a teljes kép, hiszen a nyil-
vántartás csak azokat a kiadókat tartalmazza, melyek kötelezpéldányt küldtek.
A nemszolgáltatókról csak sejtések vannak. A hatályos kötelezpéldány rendelet,
amely egy olyan helyzetet tükröz, amelyben az állami nyomda az állami könyv-
táraknak szolgáltart ingyenes példányokat, nem követte ezeket a változásokat. El
kell ismerni, hogy a korábbi magas példányszám sokszor valóban nagy terhet
jelent egyes – főként a kisebb – kiadóknak. A Széchényi Könyvtár problémája
emellett még abban is jelentkezik, hogy a kötelezpéldányokat ÁFÁ-val terhelték,
ami számunkra teljes mértékben elfogadhatatlan. Ez ügyben sikerül megállapo-
dásra jutni a pénzügyminisztériummal.

Az új kötelezpéldány törvény jelentene megnyugtató megoldást a kérdésben, ezért szeretnék még ebben az évben tető alá hozni. Amint már említettem, erre reális lehetőséget látok. A törvény lehetővé teszi a kötelezpéldány beszolgáltatására vonatkozó jogi szabályozás egységesítését, az időközben ráakódott egyéb funkcióktól (állománygyarapítás) való megtisztítást, az előállítók érdekeltté tételét, valamint az információ és ellenőrzés lehetőségének megteremtésével mulasztás esetén a szankcionálást. A törvény által a Széchényi Könyvtár ezirányú gondoljai is megnyugtató megoldást nyernének.

– *A nagy, átfogó könyvtári törvény milyen alapelvek szerint épül majd fel? Igaz, hogy részint sokkal tágabb, a közművelődés (és így a közművelődési könyvtárügy) kereteit messze meghaladó-szétfeszítő lesz? Hogy magában foglalja a szakirodalmi információ egész kérdéskörét is? Hogy másrészt szűkebb lesz a vártnál, hogy a meglévőből, a lehetségesből indul ki és nem keres optimumokat? Igaz, hogy a Széchényi Könyvtárról külön részben fog rendelkezni, megadva ezzel a nemzeti könyvtárnak azt, ami régóta kijárt volna neki?*

– A törvény alapelveinek egy hatékony könyvtári és szakirodalmi tájékoztatási rendszer kialakítását kell céloznia, amely a lakosság széles rétegeinek színvonalas könyvtári szolgáltatásokat tud nyújtani, és minden állampolgár számára potenciálisan elérhető. Olyan könyvtári rendszer kialakítása kívánatos, amely alkalmas arra, hogy a társadalom értéknormáit tükrözze és tőpustól függetlenül megvalósítja az értékközvetítés elveit. Az állam feladata az, hogy megteremtse és fenntartsa a társadalmi nyilvánosság könyvtári intézményeit. Ez elsősorban közszolgálati könyvtári szolgáltatásokra vonatkozik. Milyen feladatokat kell érteni ezalatt? Például az állampolgári alapon járó szolgáltatások biztosítása, a könyvtári rendszer szervezésének legfontosabb tennivalói a jogi szabályozástól kezdve egészen a szolgáltatások terén történő együttműködésig, de ide sorolom a nemzetközi együttműködés kérdéseit is, a nemzeti kultúra képviseletét a nemzetközi fórumokon. Ezek a feladatok túlmutatnak az egyes könyvtárakon, hiszen az egész rendszer érdekeit szolgálják, és ezért az államnak fokozott figyelmet kell fordítania ellátásukra. A könyvtári törvényben véleményem szerint ezeknek az alapelveknek kell tükröződnie, és a nemzeti kultúra könyvtári dokumentumokban megjelenő, nyilvános közlésre szánt értékeinek a megőrzésével, közreadásával kapcsolatos feladatokat kell szabályozni. Ezzel kapcsolatban a rendszer felépülésére, rendeltetésére, működésére vonatkozó kérdésekkel is foglalkoznia kell. Fontosnak tartanám azt is, hogy ne csak a hazai, hanem a nemzetközi közreadás és a nemzetközi együttműködés kérdéseire, valamint az állam ellátási kötelezettségeire, ágazati, felügyeleti feladatainak ellátására is kiterjedjen.

Az elkészült koncepció valójában tartalmazza ezeket az elveket, elképzeléseket, a végleges változat kidolgozásáig azonban bizonyára még további egyeztetésekre, pontosításokra lesz szükség, de nem hiszem, hogy lényeges változtatásokra kerülne sor.

– *Sokan vélik úgy, hogy a könyvtárügy (kivált ha abba, amint az természetes is, a szakirodalmi információ hatalmas tereuma is beleértődik) hivatalos, állami-szervezeti képviselete nincs azon a szinten, amelyen lennie kellene. Van ezzel kapcsolatban valamilyen elképzelése?*

– Az ágazati felelősségből következően a könyvtári rendszer egészére a jogszabályokon keresztül lehet hatást gyakorolni. Továbbmenve; szintén az ágazati

felelősségből következően – ha nem is közvetlenül –, de a tárca minden könyvtárat képvisel, és ebből a szempontból mindegyiket „magáénak érzi”. A könyvtárügy képviselője ezúton tehát biztosított.

– *A magyar könyvtárügy jelenleg meglehetősen szorult helyzetben van. A szakkönyvtárak egy jelentős része „becsukott”, vagy az összeomlás szélén áll (üzemi szakkönyvtárak), a közművelődési könyvtárak közül a kisebbek az ellehetetlenülés szélén állnak, a nagyobbak krajcáros gondokkal küszködnek, miközben a könyvtárak az égbe szöknek. Mi az, amit „felvállal”, és mi az, amit „lead” (önkormányzatoknak, alapítványoknak, magánosoknak stb.)? Mi a tárca feladat- és szerepvállalásának a minimuma?*

– A társadalom alapvető érdeke és feladata is egyben, hogy mindenkor biztosítsa a könyvtárak működési feltételeit. A kormányprogram is hangsúlyozza, hogy a közgyűjtemények fenntartása állami feladat. E feladat végrehajtásának legfontosabb kritériuma és végeredményében meghatározója azonban a finanszírozás kérdése. Ezzel kapcsolatban azt gondolom, hogy a kultúra finanszírozásában az állam mellett a jövőben az önkormányzatokra és a magánmecenatúrára is egyre nagyobb szerep kell hogy háruljon. Elképzeléseink szerint ez úgy érhető el, hogy erősíteni kell a helyi közművelődési intézmények és a kultúrákövetítő és -teremtő civil szervezetek együttműködését.

Függetlenül mindettől a könyvtári alapellátás az állam és az önkormányzatok mindenkori feladata. Az önkormányzatok esetében ezt a törvény is kötelezővé teszi. Azt azonban kiemelném, hogy az ellátás biztosítása a kötelező, és nem pedig a könyvtár fenntartása. Ez tehát azt jelenti, hogy bizonyos esetekben sor kerülhet könyvtárak összevonására és megszüntetésére is, ez azonban nem veszélyezteti, veszélyeztetheti az említett alapellátást.

– *Milyen az új tárca kapcsolata azokkal az intézményekkel, amelyek szoros kapcsolatban állnak a könyvtárüggyel? Az OMFB-vel, a Tudománypolitikai Kollégiummal, az Akadémiával, az MKE-vel, a KIK-kel stb.?*

– Jó és konstruktív a kapcsolatunk a felsorolt szervezetekkel. Különösen a szakmai szervezetekkel; a Magyar Könyvtárosok Egyesületével és a Könyvtári és Informatikai Kamarával, hiszen minden a szakmát érintő kérdésben kérjük véleményüket, javaslatukat. A múlt év során a Tudomány Politikai Bizottság mellett megalakult a Szakirodalmi Információs Munkacsoport, amelynek tagjai között az említett szervezetek képviselői megtalálhatók. Tekintve azonban, hogy nincs az a tökéletes kapcsolat, amelyen ne lehetne javítani: a tárca törekedni fog arra, hogy még szorosabb kapcsolata legyen e szervezetekkel.

– *A különböző könyvtáraknak különböző tulajdonosaik, fenntartóik vannak. Ezek nagy csoportjairól külön törvények rendelkeznek (önkormányzati, akadémiai, iskolai, szakszervezeti stb.), amelyekben a könyvtár éppcsak megemlítve, vagy még úgy sem található. A szakmai felügyelet azonban a kultusztárcaé. Hogyan teremthető meg az egyensúly, az optimális „együttműködés” a különböző terenumok és érdekek között? Mit tud és főleg mit akar tenni a kultusztárca azokért a könyvtárakért, amelyeknek a gazdája?*

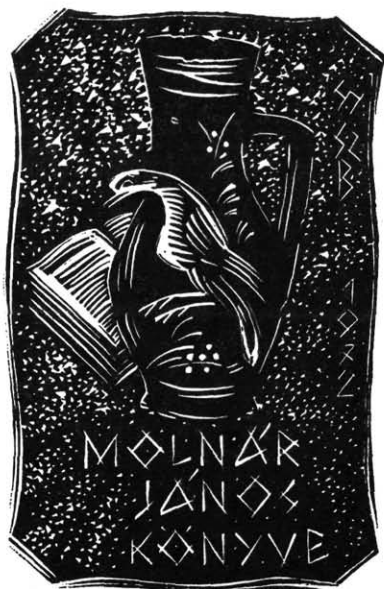
– A tárca alapvető feladata és felelőssége elsősorban az, hogy megteremtse a könyvtári rendszer működésének garanciáit, ezáltal színvonalas könyvtári szolgáltatások álljanak az állampolgárok rendelkezésére. Elsősorban a lakóhelyi vagy önkormányzati könyvtárak csoportja az, amely révén ez széles körben meg-

valósítható. E könyvtárak működési feltételeit kell biztosítani főként egy megfelelő finanszírozási modell kialakításával.

A másik fontos területe a könyvtári rendszernek, amelynek fejlesztését a tár-
cának kiemelten támogatnia kell az országos szakkönyvtárak – egy a korábbinál
ugyan szűkebb – köre, amelybe azonban beleérttem az egyetemi és felsőoktatási
könyvtárakat is. A felsőoktatási könyvtárak fejlesztését szolgáló projekt a legna-
gyobb vállalkozás, amelynek előkészítése jelen pillanatban is folyik. A fejlesztési
program keretében lehetőség nyílik arra, hogy a felsőoktatási és szakkönyvtárak
körében egy olyan stabil csoportot, magot hozzunk létre, amely képes magas-
színelonulú, a tudományos területeket lefedő, szakirodalmi információs ellátást
nyújtani. E kis könyvtárscsoportra összpontosítva tűnik legreálisabban és párhü-
zamosságoktól mentesen megvalósíthatónak az a széleskörű és korszerű könyv-
tári ellátás és a hatékony könyvtári információs rendszer.

Úgy vélem, egyre inkább bekerül a köztudatba, hogy könyvtárak nélkül, az
információkhoz való gyors hozzáférés nélkül nem képzelhető el modern társa-
dalom. A minisztériumnak az a tapasztalata, hogy a fenntartók nem könyv-
tárellelensek, és erejükhez mérten igyekeznek biztosítani a működési feltételei-
ket. Nem hiszem, hogy a szándék vagy az akarat hiányozna e téren, sokkal inkább
a pénz. Az tehát, hogy a könyvtáraknak különböző fenntartóik vannak nem érinti
hátrányosan ezeket az intézményeket.

– *Vannak bizonyos neuralgikus gócek a könyvtárügyben, noha nem minden eset-
ben ezek a valóban kardinális kérdések. A használókat, a könyvtárakat, a fenntar-
tókat, azonban gyakran mégis ezek foglalkoztatják leginkább – sokszor valóban jog-
gal. Hármat emelnénk ki közülük: a kistéleplések könyvtári ellátását, a könyvtári
képzés és oktatás ügyét, valamint a könyvtári szolgáltatások árainak kérdését. Ho-
gyan „áll hozzá” a tárca ezekhez a kérdésekhez?*

– A kistélepülések könyvtári ellátását a lakóhelyi könyvtári ellátás keretében látom megoldhatónak. Már szó volt róla, hogy a könyvtári ellátást törvény teszi kötelezővé. Ezt a jövőben is meg kívánjuk őrizni. Azt hiszem tehát, hogy ezt a kérdést nyugodtan rá lehet bízni az önkormányzatokra. A könyvtári szolgáltatások árainak kérdésében, az alapszolgáltatások esetében mindenképpen az ingyenességet tartom ésszerűnek, az egyéb szolgáltatások esetében pedig át kellene gondolni mi az, amiért pénzt lehet kérni és mennyit. A szakma mindenkori alapvető érdeke, hogy megfelelő számú és jól képzett utánpótlás álljon rendelkezésére. Az utóbbi években pedig, a korszerű technika könyvtárakban történő gyors térhódításával, különösen élesen vetődik fel a könyvtárosképzés kérdése. Ésszerű megközelítésnek számomra az tűnik, hogy a szakma igényeit, elvárásait figyelembe véve intézményes keretek között történjen a képzés. Tudomásom szerint folyamatban van és kiadás előtt áll az iskolán kívüli szakképzés új képzési anyaga is. A felsőoktatási intézményekben folyó képzés korszerűsítése pedig a minisztérium egyik igen nehéz feladata lesz a jövőben.

– *A minisztériumnak van egy könyvtári osztálya, ha jól tudjuk titkárnővel együtt is mindössze négyen állják benne a sarat. Mennyire tartja elegendőnek ezt az osztályt, osztálylétszámot a fent szóba került hatalmas feladatokhoz képest? Mennyire tud Ön támaszkodni erre az osztályra?*

– A Könyvtári osztály létszáma jelenleg öt főből áll. Tény az, hogy az operatív feladatok csökkentek. Nem érzékelem, hogy a létszám-helyzet nagyobb problémát jelentene az osztály munkájában és teljesítményében.

– *Az MKA könyvtári kollégiumának idén 25 millió forintja volt a könyvtári projektek támogatására. A kuratórium tagjai szinte mániákus lelkiismeretességgel osztották fel ezt a pénzt, ám a sajtó – szinte egyhangúlag – úgy számolt be erről a 25 millióról, hogy az csepp a tengerben. Lehet-e változtatni ezen a helyzeten?*

– Egyet értek azzal a megállapítással, hogy a könyvtári szakkollégium a terület igényét tekintve meglehetősen kevés összeg felett rendelkezik. Tudomásom szerint azonban a könyvtáraknak lehetőségük van arra, hogy a Nemzeti Kulturális Alap más szakkollégiumához is pályázatot nyújtsanak be. Különösen érdekelték a könyvtárak a folyóirat-kiadás, könyvkiadás, videóforgalmazás területein stb., hiszen e területeken a könyvtárak a dokumentum-beszerzés, -gyarapítás oldaláról érintettek. A Szabadművelődési Alapítvány által meghirdetett pályázatoknak egyre kisebb szerepe van a könyvtári feladatok finanszírozásában.

– *Viszonylag közismert az egyetemi könyvtárak fejlesztésének projektje, az erre módot adó világbanki hitel dolga. Vajon van-e, terveződik-e más hasonló injekció a könyvtáriügy számára? Foglalkozik-e a tárca ilyenek felkutatásával? Milyen kilátásai vannak?*

– Jelenleg és a jelenlegi gazdasági helyzet ismeretében nem látok lehetőséget nagyobb szabású, a felsőoktatási könyvtári fejlesztéshez hasonló vállalkozásra. Különösen akkor, ha figyelembe vesszük, hogy a felsőoktatási könyvtárak fejlesztési programja csak a következő években, a világbanki hitel felvétele után kezdődhet el ténylegesen és öt éves időtartamot jelent. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy nem kívánunk foglalkozni ennek lehetőségével. A tárca folyamatosan kutatja, hogy milyen új erőforrásokat, új konstrukciókat lehetne a közgyűjteményi fejlesztésekbe bevonni.

Bereczky László – Vajda Kornél

MKE küldöttközgyűlés, 1994

Az MKE küldöttközgyűlései mindenkor a szakma figyelmének középpontjában álltak és állnak. Vannak azonban fokozatok, ha – mint most is – új elnökről dönt a közgyűlés, a figyelem, érthető okokból sokkal koncentráltabb. Nem vitatható, hogy minden kollektív bölcsesség és minden demokrácia mellett is, alapvetően meghatározó, kik vezetik az MKE-t, ki annak az elnöke. Szimbólikusan is, gyakorlatilag is döntő súlya van az elnöknek. Annak az elnöknek, aki programot is kínál, személyi garanciákat is, aki eddigi szakmai curriculum vitae-jével mintegy kifejezi azt, mit kíván a magyar könyvtárosság. A most megtartott küldöttközgyűlés jelentősége tehát alig túlozható. *Horváth Tibor* helyére másvalakinek kellett kerülnie, mindenkit az foglalkoztatott, ki lesz az. Ki lesz a numeró 1 az MKE-ben? Milyen lesz az elkövetkező évek MKE-je, ki mögé sorakozik fel az MKE, mi várható tehát?

Az ülés természetesen, és immár jócskán megszokott módon, az alapszabályok maximális megtartásával folyt le. Lehet, a résztvevők talán unták-rühellték a sok formai hókusz-pókuszt, az elnöklő *Poprády Géza* sok-sok felkérését, kérdését, megállapítását, megnyitását, lezárását, ténymegállapítását stb. (nem is szólva a különböző bizottságok vezetőinek, felelőseinek, elnökeinek stb. jelentéseiről, beszámolóiról, megállapításairól), ám bizonyos, hogy mindez a sok formáság abszolút szükséges. Nemcsak azért, hogy ne érhesse szó a ház elejét, hanem azért is, hogy mindenki láthassa: szabályosan, törvényesen (legitim és legális módon), minden szubjektivitás, rendtelenség nélkül folyik e fontos esemény-sorozat. Volt tehát levezető elnök, mandátumvizsgáló bizottság, választási és szavazatszedő bizottság stb. voltak szünetek, voltak technikai processzusok, hál'istennek (és *Poprády Gézának*, aki elnökként mindent megtett azért, hogy a szabályok is fősriftosan betartassanak, de mégse füljön unalomba az ülés) minden baj nélkül. Az ülésen megjelent – igaz, csak rövid üdvözlés erejéig – fontos parlamenti teendőik siettettek – *Török András* helyettes államtitkár. Akik beszámolóval tartoztak, az elnök, a főtitkár, a Tanács elnöke, az ellenőrző bizottság elnöke, a beszámolókat elreccitálták (mindegyiket teljes terjedelmében hozza a 3K). Némelyikük ki is egészítette az írásban előre kiosztott anyagot. *Horváth Tibor* például igen fontos dolgokkal: azzal, hogy az akkreditáció kérdéséről szolt, arról, hogy – minden ellenkező látszat dacára meglesz a budapesti és a debreceni tanszék akkreditációs joga-lehetősége. Arról, hogy a szakma megbecsülése az egyetemek urainak (dékánok, rektorok) beadott anyagok mineműségétől is függ. Arról, hogy mi a viszony a KIK és az MKE között (amelynek kapcsán – pozitív értelemben – arról is szolt, hogy a KIK a „nehézsúlyú” emberek fóruma), arról, hogy a két szervezet jóviszonya – hosszú távon – nem lehet kétséges. De súlyos szavakat szolt az MKE elnöksége és a Tanács viszonyáról is. (Gyakoribb tanács-ülésekre tett utalást, ami akár a Tanács működésének dicséretként is értelmezhető.)

Nem hiányzott a leköszönő vezetőség dicsérete sem. Lehet, a volt elnök és társai úgy vélték (magukban), hogy róluk a majdani könyvtártörténet hivatott ítélni, azt azonban elégtétellel kellett nyugtáznuk, hogy még az olyan kritikus (és sokszor kellemetlenül igazmondó) elmék is, mint mondjuk *Koltay Tibor*, szuperlatívuszokkal búcsúztak tőlük. (Hogy olyan szépkeblű hölgyektől, mint amilyen pl. *Geller Ferencné*, csak dicséretet kaptak, bárha jobban is eshetett mint Koltay tudós szavai, titkon azért számíthattak.) Voltak persze, akik nem egészítették ki mondandójukat: Tóth Gyula, az ellenőrző bizottság elnöke, miként máskor is, mindig, most is tökéletes anyagot adott, nem kellett „javítania”.

A közgyűlés igazi tétje azonban a nagy verseny volt: ki lesz az elnök. A dolgot bonyolította, hogy a kettő jelölt egyike, *Vajda Erik* nemigen akart elnök lenni. Sri Lanka-i munkájára hivatkozott, szinte lebeszélte mindenkit arról, hogy őt válasszák. Programja azonban olyan átütő erejű volt, hogy nem úszhatta meg: ő lett az elnök, méghozzá imponáló szavazataránnyal. A másik jelölt, *Kocsis István*, önkínzó gyönyörűséggel (még a szavazás eredményének ismerete előtt) jószéri-vel csak arról beszélt, hogy milyen jó Vajda Erik programja. Pártja (mert azért ő is igen sok szavazatot kapott) annak örülhetett, hogy ismét kiderült: Kocsis István is nagyon jó elnök lenne (lehetett volna, lesz majd még bizonyosan). A 3K Vajda Erik szuperprogramját természetesen teljes terjedelmében közli.

Szóval: habemus papam. Van elnökünk, van annak (és nekünk) programja. A továbbiakról tudósít majd a 3K rendszeres rovata, az MKE Hírlevele. No meg mindennapi könyvtárosi létünk-életünk is. Az elnökség tagjai pedig a következők (a kapott szavazatok sorrendjében: *Poprády Géza, Kocsis István, Nagy Attila, Horváth Tibor, Fülöp Géza, Ottovay László, Papp István*. Póttagok: *Tuba László és Varga Róbert*. Mindegyikőjüknek gratulálunk és jó munkát kívánunk.

A Magyar Könyvtárosok Egyesületének négy esztendeje (1991 – 1994)

– Elnöki beszámoló –

Négy esztendővel ezelőtt az MKE új vezetőségének megválasztásakor Egyesületünk tudatosította önmaga és a könyvtári szakma számára azokat a módosult feltételeket, amelyek könyvtáraink és tájékoztató intézeteink társadalmi életterét átalakították. E változások kihívása abban állott, hogy senkinek nem volt, nem lehetett tapasztalata könyvtáraink munkálkodásáról a létrejött társadalmi környezetben. A politikai szerkezetváltás két főirányban hatott. Egyik részről szélesedő és erősödő demokrácia növelte a könyvtárak társadalmasítását, önállóságát, és az ehhez szükségképp hozzátartozó felelősségei, sajnos ezzel együtt a kiszolgáltatottság is növekedett, ennél fogva erősödtek és átalakultak a társadalmi szervezeteinkre váró feladatok is. Másik részről, főként a gazdasági tényezők, a fenntartás oldaláról romló, szűkülő feltételekkel és hatással kellett számolni. Bár ez utóbbi nem vonatkozott egyformán valamennyi könyvtárra (sőt, egyes